

Ажмухамедова А.,
Масакова С., Сейлханов Р.С.

**Қызылорда облысы
экономикасының
индустриалды-инновациялық
дамуына талдау**

Қызылорда облысының инновациялық дамудың маңыздылығын ескере отырып, қазіргі жағдайда ауылшаруашылығы өнімдерін бас-тапқы қайта өңдеу мен сақтау, отын-энергетикалық кешен, химия мен мұнай химиясы, жаңа материалдар өндірісі, коммуникациялар, көлік және байланыс жүйелері, биотехнология сияқты салалардағы инновациялық жобалар айрықша рөлге ие болып отыр.

Кәсіпкерлік қызметтің инновациялық негізде болуының мотив-тері көп және құрылымы бойынша әртүрлі. Ішкі себептері алдымен кәсіпкердің қызығушылығымен тікелей байланысты, яғни жаңа тауар мен технологияны ойлап табуды мақсат тұту; жаңа тауар негізінде ассортиментін кеңейту; сату көлемін көбейту; «новатор» кейпін құру, тарихқа ену т.с.с. Ал сыртқы себептер сыртқы ортаның көңілін көр-сетеді, яғни кәсіпкерді жаңалық жасауға құлшындырады.

Түйін сөздер: Қызылорда облысы, инновация, кәсіпкерлік, индустриалды-инновациялық дамуы.

Azhmuamedova A.,
Masakova S., Seilhanov R.S.

**Analysis of industrial and
innovative development of the
economy of Kyzylorda region**

Given the importance of innovation development in this case, primary processing and storage of agricultural products, fuel and energy complex, chemical and petrochemical industry, production of new materials, communications, transport and communications, innovative projects in areas such as biotechnology, for Kyzylorda region plays a special role. Creation of innovative businesses is due to many different reasons. Internal causes directly related to entrepreneurial curiosity, pursue the goal of creating new products and technologies; the new expansion of the range; increase in sales volume; the creation of the "innovator", etc. External causes reflect the mood of the environment, that is, the tendency of transformation into a new type of entrepreneur.

Key words: Kyzylorda region, innovation, entrepreneurship, industrial and innovative development.

Ажмухамедова А.,
Масакова С., Сейлханов Р.С.

**Анализ индустриально-
инновационного развития
экономики Кызылординской
области**

Учитывая важность инновационного развития в данном случае, первичной обработки и хранения сельскохозяйственной продукции, топливно-энергетического комплекса, химической и нефтехимической промышленности, производство новых материалов, связи, транспорта и связи, инновационных проектов в биотехнологии для Кызылординской области играет особую роль. Создание инновационного бизнеса обусловлено многоразными мотивами. Внутренние причины, непосредственно связанные с предпринимательским любопытством, преследуют своей целью создание нового продукта и технологии; нового расширения ассортимента; увеличение объема продаж; создания типа «новатор» и т.д. Внешние причины отражают настроение внешней среды, то есть, тенденции трансформации в новый тип предпринимателя.

Ключевые слова: Кызылординская область, инновация, предпринимательство, индустриально-инновационное развитие.

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ИНДУСТРИАЛДЫ- ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫНА ТАЛДАУ

Қазіргі кезде әлемде және отандық экономикада терең әлеуметтік-экономикалық өзгерістер орын алуда. Аталған өзгерістер экономикалық парадигманың өзгеруіне қажетті тарихи алғышарттарды қалыптастырды. Дамыған елдер тәжірибесі бойынша тек қана нарықтық принциптер негізінде материалдық-техникалық базаның қалыптасуы мүмкін емес. Елдегі инновациялық даму мемлекеттің араласуынсыз оң нәтиже бермейді, сондықтан инновация мен инвестиция мемлекеттік реттеудің объектісі болып табылады. Қазақстанда экономиканы дамытудың инновациялық жолына көшуіне бірқатар экономикалық, демографиялық, ғылыми-технологиялық, ұйымдастырушылық және басқа да факторлар (кесте) ықпал етеді.

БҰҰ мәліметтері бойынша, қазіргі уақытта Қазақстан әлемнің жоғарғы технологиялы елдердің үздік жиырмалығына да кірмейді. Инновациялық экономиканың бірінші ондығына Финляндия, АҚШ, Швеция, Жапония, Оңтүстік Корея, нидерланды, Ұлыбритания, Канада, Австралия және Сингапур, әрі қарай Қытай мен Үндістан да енеді. Қазақстанда экономиканың жаңа типін қалыптастырудың көзі болып жаңа технологиялы ауқымды инвестициялар табылады және жаңа жоғарғы технологиялы тауарлар мен қызметтерді жүзеге асыру үшін ұдайы өндірісті керекті біліммен қамтамасыз ету керек.

Экономиканы жетілдіру және жаңғыртудың шетелдік экономикалық тәжірибесі ғылыми қорытындылау күн тәртібіне келесі мәселелерді қойып отыр: бұл тәжірибе Қазақстан экономикасының жағдайына қаншалықты қолайлы және оны енгізуге бола ма, әлде нарыққа өту кезінде Қазақстан үшін экономиканы жаңаша арнаға салудың өзіндік моделі болуға тиіс пе?

Шетелдік тәжірибелерге сүйену үшін оны толығымен қарастырып, тиімді жағын және басқа да факторларды ескере отырып мемлекетке қай модель келе алатынын алдын ала ескеру керек.

Әлемнің алдыңғы қатарлы дамыған елдерінің экономиканы инновациялық жаңғыртудағы тәжірибесі өз тиімділігін көрсеткен.

Экономикасы қарқынды даму үстіндегі мемлекеттердің келесідей тәжірибелері: АҚШ-ң экономиканы инновациялық жаңғыртудағы тәжірибесі. 1980 жылдарда АҚШ-тың мемлекет басшылары, ғалымдары және Конгресі «ұлттық инновациялық

мүмкіндіктер» (national innovation capacity) атты концепциясын жетілдіру туралы алдын ала шаралар жасады. Қысқа мерзім ішінде мемлекеттің мүмкіндіктерін үздік технологиялармен арттыру, ұлттық экономика мен қауіпсіздікті бекітудің маңызды факторы ретінде меңгеру туралы шешім қабылданды. 1993 жылдың ақпан айында президент Клинтон өзінің «Американың экономикалық өркендеуіне арналған технология: экономикалық қуаттылықты құрудағы жаңа бағыт» атты баяндамасында жаңа ғылыми-техникалық саясатты жария етті. Ол мемлекеттің ғылым мен техника саласындағы күллі қызметі келесі мақсаттарға бағытталуын ұсынды:

- америкалық өндірістің бәсекеге қабілеттігін арттыру және жаңа, ең бастысы, жоғарғы технологиялы жұмыс орындарын құру; инвестициялардың тек қана жаңа идеялармен байланысы бар, жаңа енгізілген технологиялардың өркендеуге апаратын кәсіпкерлік ортаны жасау; федералды үкіметтің барлық ведомствосында үйлестірілген технология менеджментін қамтамасыз ету;

- өндіріс, федералды ведомстволар, штаттар үкіметі және университеттер арасында тығыз жұмыстық қарым-қатынастарды құру;

- информатика және коммуникация, тұрақты өндіріс, қоршаған ортаны қорғау технологиялары сияқты қазіргі заманғы бизнестің қиынқыстау кезеңдеріндегі, даму үстіндегі экономика болып саналатын технологияларға барлық күштерді бағыттау;

- барлық технико-технологиялық дамудың іргелі ғылым алдында мемлекеттік міндеттемесін растау.

АҚШ-ты жан-жақты қолдай бастаған феноменді өндірісі тиімді ұйымдастыруымен ерекшеленді. Ол фирмааралық және фирмалар коммуникацияларының ақпараттық технологияларды кеңінен қолдану нәтижесінде мүмкін болды. Осы мақсатта өндірістік кәсіпорындардың интеграциясын қолдау арнайы бағдарламасы құрастырылды. Икемді немесе бірігіп өндіру-бұл бірнеше заңды тәуелсіз өндіріс фирмаларының келісім негізінде өзара шарт жасасып, белгілі бір уақытқа дейін қандай да бір тауарды өндіруге бағытталған серіктестігі. Бұл феномен АҚШ-та 1980 жылдардан бастап мәлім, бірақ XX ғасырдың соңына қаратай ғана ол жеткілікті өрістей алды және өндірістік жүйеде үкіметтен толыққанды қолдауға ие болды. АҚШ үкіметі ЖИЕ (жаңа индустриалды елдер) тиімділігі кадрлық ұтқырлыққа және құрылымдық тиімділікке ерекше әсер етеді деп таныды, яғни

ғылым саласындағы жұмысшылардың бір зерттеу орталығынан екінші зерттеу орталығына ауысу, зерттеудің тақырыптық бағыттылығын алмастыру, оқытудан өндірістік зерттеулерге өту және керісінше. АҚШ-та 2000 жылдан кейін жаңа енгізілменің саудалық жағынан қолданылу ең шеткі шекарада орналасқан инновациялық процестің кезеңінде мемлекеттің рөлі ұлғая түсуде. Бірақ мемлекет инвестор немесе процестің өзінің тапсырыс берушісі ретінде емес, тиімділікті арттыруға мүдделі әртүрлі қатысушылардың (лаборатория, шағын бизнес, трансұлттық корпорациялар, банктер) үйлестірушісі ретінде көрінеді [1].

Францияның ұлттық экономикасының инновациялық жаңғыртудағы тәжірибесі. Бүгінде, инновация аясының дамуы Францияның мемлекеттік саясатының маңызды басымдығы болып табылады және елдің келешекте экономикалық өсімінің басты факторы ретінде қарастырылады. Елдің әлемдік аренадағы орны мен болашағы осы бағытта дамуымен байланыстырылады. Франция инновациялық саясат пен ғылыми-технологиялық жағынан жүзеге асыру мен құрастыруда өзіндік жоғары тәжірибеге ие. Бұл басқа көптеген елдерге үлгі боларлықтай саясат.

Францияның заманауи практикасының жағымды жағын көрсете кетсек: Мемлекеттің ғылымды қаржыландыруы мен инновациялық қызметке айтарлықтай көңіл бөлінуі. 2005 жылы Франция ғылым және инновация салаларын жаппай қаржыландыруға бағыт алады. 2008 жылы Франция үкіметі жоғары мектеп пен ғылым салаларын бюджет саясатының басты артықшылығы деп таныды және әр жыл сайын қосымша бөлініп тұратын 2009 -2011 жылдар аралығына осы салаларды 1,8 млрд еуро қаражат көлемінде қаржыландырды. Әлемдік қаржылық дағдарыс ел экономикасындағы үкімет жоспарларын жүзеге асыруға еш кедергісін жасаған жоқ. Мемлекеттік бюджеттің тапшылығына қарамастан (2009 жылы ЖІӨ-ң 7 %-на жуық), ел президенті Н. Саркози мемлекеттік қаржының қатаң экономиялық саясатын жүргізуден бас тартады және 2010 жылы Францияның стратегиялық басымдығын қаржыландыруға мемлекеттік заем жариялайды.

Францияның болашағымен байланысты болатын кең масштабты ұзақ мерзімді үкіметтің инвестициялық бағдарламасын стратегиялық бағыттарда қаржыландыруды ұсынады. Жоғары білім беру, кадрларды кәсіби даярлау, ғылыми зерттеулер, бәсекеге қабілетті өндіріс, инновациялық шағын және орта бизнесті өркендету,

қарқынды даму және сандық технологиялар үкіметтің келешекке жасаған инвестициялық бағдарламалары болып саналады. Бұл бағыттар, Н. Саркозидің ойынша, «Франция бюджетінің қатаң шеңберінде қамтамасыз ете алмайтын айтарлықтай қаражат талап етеді». 2010 жылға негізгі бюджетке үкімет қосымша 35 млрд еуро қаражатты келесі стратегиялық мақсаттарды жүзеге асыруға бөледі: елдің инновациялық дамуының қарқынын арттыруға; әлемдік нарықта жұмыс күшінің дайындау сапасының міндеттерінің жоғарылауына қарап, жоғары білім беруді экономикалық дамудың маңызды тетігіне айналдыруға; ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкциялық жұмыстың аясын кеңейтуге; іргелі зерттеу нәтижелерін өндірістік қолдануда процесті жандандыруға; «жасыл экономиканы» дамытуға.

Қазіргі заманғы экономикалық және қаржылық дағдарыс жағдаяттық емес, құрылымдық сипатқа ие. Француздық мамандар есебі бойынша, егер ғылым мен білімді қаржыландыру қысқа мерзімді экономиканың тұрақтануынан кейінгі мемлекеттік басымдығының екінші жоспарына өтсе, онда Франция үшін қолайсыз жағдайлардың орын алуының дамуы айтарлықтай ұлғаяды [2].

Индустриялық-инновациялық дамудың шетелдік жағымды тәжірибесіне шолу. Экономикалық дамыған елдердің тәжірибесі жаһандық экономикалық бәсекелестіктегі экономиканың тұрақты өсуі өндіріске жаңа технологиялар мен әзірлемелерді енгізудің жоғары деңгейімен негізделген. Әртүрлі бағалар бойынша дамыған елдердің 70-тен 100%-ға дейін өсуі бүгінгі күні инновацияларды пайдалану есебінен қамтамасыз етіледі.

Әлемдік тәжірибеде жеке секторда ҒЗТКӘ-ны ынталандырудың екі негізгі әдісі қолданады: гранттар мен мемлекеттік бағдарламалар арқылы тікелей қаржыландыру және салық жеңілдіктері арқылы жанама субсидиялау.

Өнеркәсіпті дамыған елдерде мынадай салық жеңілдіктері анағұрлым жиі пайдаланылады:

- жаңа жабдықтар мен құрылыстарға капитал салу көлеміндегі табысқа жеңілдік;
- жиі ұлғаймалы коэффициентті қолдана отырып, ТҚЖ-ға шығындар мөлшерінде табыс салығына жеңілдік;
- әдетте ғылыми зерттеулерде пайдаланылатын жабдықтардың жеке арналған шығыстарды ағымдағы шығындарға жатқызу;
- салық салынбайтын және ҒЗТКӘ-ны жүргізуге жіберілетін пайданың есебінен арнайы мақсаттағы қорларды құру;

- зияткерлік меншіктен кірістерге төмендетілген мөлшерлемелер;
- төмендетілген мөлшерлемелер бойынша табысқа салық салу (шағын кәсіпорындар үшін);
- ҒЗТКӘ-ны жүзеге асыратын кәсіпорындарға салық несиелері мен демалыстары.

Бұдан басқа шетелде зерттеулердің перспективалық бағыттары үшін ұзақ мерзімді кредиттер беру жолымен ТҚЖ-ы үкіметтік кепілдігімен ынталандыру тәжірибесі кең пайдаланады. АҚШ-та ресми үкіметтік құжаттарда ғылыми-технологиялық салаға капитал салу тіптен «болашаққа инвестициялау» деп аталады, ал ТҚЖ саласы стратегиялық ұлттық мақсаттарды жүзеге асырудың тиімді тетіктері ретінде қарастырылады.

Әлемнің көптеген дамыған елдерінде мемлекеттік ғылыми-техникалық саясаттың өңірлік құраушысын пайдалану үрдісі үлкен маңызға ие болып отыр, бұл жекелеген өңірлердің әлеуметтік-экономикалық дамуының тең емес деңгейлерімен түсіндіріледі.

Бұдан өзге, индустриялық-инновациялық қызмет және тауарлық белгілерді қорғау саласындағы зияткерлік меншік объектілерін патенттеу жүйесі әлемдік практикада инновациялық белсенділікті жоғарыландырудың құралдарының бірі болып табылады.

Қазіргі уақытта, тауарлық белгілерді қорғау саласындағы өңірлік халықаралық ұйымдар жоқ. ТМД елдерінің Еуразиялық кеңістіктегі тығыз ықпалдасуына байланысты (Кеден Одағын құру, Бірыңғай экономикалық кеңістік) тауарлық белгілерді қорғауды реттеу саласында проблемалар одан сайын туындайтын болады, өйткені тауарлық белгілердің аумақтық сипаттағы қорғауы бар.

Осыған байланысты, тауарлық белгілерді қорғау саласындағы Еуразиялық ұйымды құру қажет. Қазақстан Республикасы болжамды ұйымның орналасу орны болуы мүмкін. Мысалы, Мәскеу қаласы, Ресей осындай Еуразиялық патенттік ұйымның (патенттерді қорғау саласында) орналасқан орны болып табылады [3].

Қазақстан экономикасын жетілдіру және жаңғырту үшін оның басқа шетелдің дамыған алдыңғы қатарлы елдерінің тәжірибесін қолдана білуіміз керек. Бүгінгі таңда Қазақстан экономикасын дамыту үшін инновация ауадай қажет. Біз өз еліміздің табиғи ресурстарын қолдана отырып, еліміздің бәсекеге қабілеттілігін арттырып қана қоймай, сонымен қатар жұмыссыздар санын мейлінше қысқартуымыз керек. Инновациялық дамуда нәтижелікке қол жеткізу үшін

ғылым мен экономиканы байланыстыра отырып, сапалы білім жүйесін қалыптастыру керек. Сондықтан, мемлекеттің инновациялық дамуының негізі адамзат капиталы болып табылады.

Қазақстанның негізгі экономикалық дамуына, яғни өндіріс пен ғылыми-техникалық ресурстарды жоспарлау үшін инновациялық қызмет ең қажеттісі. Шетелдік тәжірибе көрсеткендей, ғылыми-техникалық әлеует – кез келген мемлекеттің өркендеуінің кепілі. Экономикалық даму-

дың, мемлекеттің көркеюінің негізгі жолы – ғылыми-техникалық және инновациялық салаларда көшбасшы болу. Инновациялар мен жаңалықтар экономиканың құлдырауына төтеп беріп, ғылыми-техникалық прогрестің белсенді түрде дамуына жағдай жасап, ұлттық экономиканың тиімділігі мен бәсекеге қабілеттігін жоғарылатады.

Іс жүзінде ғылыми зерттеулер мен инновациялық процестерді мемлекеттік қолдаудың негізгі кең тараған 3 әдісі бар.

1-сурет – Иновациялық қызметке мемлекеттік қолдау көрсету

Деректер негізі: [4, 55б.]

1. Ғылыми зерттеулерге мемлекеттің тікелей қатысуы. Мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын ірі лабораториялар қалыптастыру, нәтижесін ақысыз түрде көпшілікке ұсыну. Әдетте, бұл лабораториялар қорғаныс, энергетика, денсаулық сақтау, ауылшаруашылығы мәселелерін шешумен айналысады.

2. Қайтарымсыз негізде субсидиялар бөлу. Мемлекеттік емес зертханаларда іске асырылатын ғылыми зерттеу жұмыстарына қайтарымсыз негізде мемлекеттік бюджеттен қаржы бөлінеді. Негізгі қойылатын шарт – зерттеулер барысы бойынша толық есеп беру, алынған нәтижені ашық түрде жариялау.

3. Ғылыми-техникалық зерттеулер мен тәжірибе жүргізуге инвестиция бөлінген жеке бизнеске салықтық жеңілдіктерін ұсыну.

Еліміздегі инновациялық қызметке мемлекеттік қолдау көрсету келесі жүйе бойынша іске асады.

Инновацияны жүзеге асыру үшін оны мемлекеттік қолдайтын құқықтық актілер, инновациялық қызметтердің іске асуы үшін оны қамтамасыз ететін қаржылық институттар және оны нақты түрде жүзеге асыратын мекемелер, ҒЗТҚЖ ұйымдарын қалыптастыруымыз керек [2, 196.].

Инновациялық дамудың маңыздылығын ескере отырып, қазіргі жағдайда ауылшаруашылығы өнімдерін бастапқы қайта өңдеу мен сақтау, отын-энергетикалық кешен, химия мен мұнай химиясы, жаңа материалдар өндірісі, коммуникациялар, көлік және байланыс жүйелері, биотехнология сияқты салалардағы инновациялық жобалар айрықша рөлге ие болып отыр.

Кәсіпкерлік қызметтің инновациялық негізде болуының мотивтері көп және құрылымы бойынша әртүрлі. Ішкі себептері алдымен кәсіпкердің қызығушылығымен тікелей байланысты, яғни жаңа тауар мен технологияны ойлап табуды мақсат тұту; жаңа тауар негізінде ассортиментін кеңейту; сату көлемін көбейту; «новатор» кейпін құру, тарихқа ену т.с.с. Ал сыртқы себептер сыртқы ортаның көңілін көрсетеді, яғни кәсіпкерді жаңалық жасауға құлшындырады.

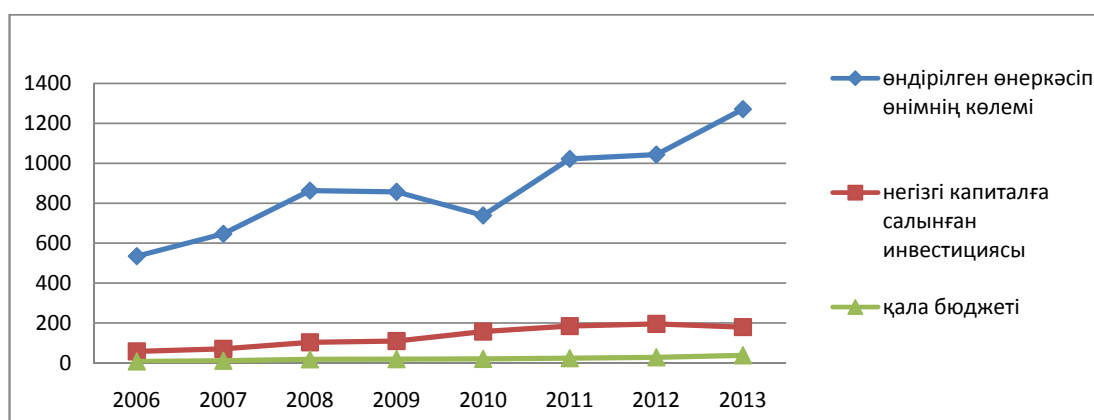
Мысал ретінде Қызылорда облысының үдемелі индустриялық-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасының орындалуын келтіруге болады: облыста индустрияландыру картасы аясында 2012-2014 жылдар ішінде жалпы құны 181 млрд теңге құрайтын 24 жоба іске асырылуда (жұмыс орны – пайдалану кезінде – 2,6 мың адам, қосымша құрылыс кезінде – 3,1 мың адам) (индустрияландыру картасындағы жобалар құ-

нының 151,7 млрд теңгеден 181 млрд теңгеге ұлғаюы шыны зауыты құрылысы жобасы құнының 18,8 млрд теңгеден 47,9 млрд теңгеге ұлғаюына байланысты). 2010-2013 жылдармен салыстырғанда Өңірдің индустрияландыру картасына енгізілген жалпы құны 13604 млн теңгені құрайтын болған және 11 жоба жоспарланған, яғни 167396 млн теңге қосымша бөленген [3].

2014 жыл қорытындысымен Қызылорда қаласы бюджетінің түсімдер болжамы жалпы

101,1% орындалып (жоспар 37500,0 млн теңге, нақты түскені 37907,2 млн, теңге), қала бюджетіне 407,1 млн теңге артығымен түсірілді, оның ішінде қаланың өз кірістері 102,9% орындалды (жоспар% 14245,9 млн теңге, түскені 14653,5 млн теңге).

Қала бюджетінің шығындар жоспары 99,8% атқарылды (жоспар 38585,2 млн теңге, игерілгені 38509,6 млн теңге), игерілмеген қаржы 75,6 млн теңге (2-сурет).

2-сурет – Қызылорда қаласының бюджеті, негізгі капиталға салынған инвестициясы, өндірілген өнеркәсіп өнімі көлемдерінің көрсеткіші (млрд теңге)

Деректер негізі: [6]

2014-2018 жылдары индустрияландыру картасындағы құны 103 млрд теңгені құрайтын ауылшаруашылығы, құрылыс, химия, мұнай өңдеу, машина құрастыру, металлургия салаларын қамтитын 10 инвестициялық жоба іске қосылып оның аясында 2000 жуық жаңа жұмыс орындары құрылатын болады деп күтілуде. 2014 жылы өңірлік индустрияландыру картасы аясында жалпы құны 4,3 млрд теңге құрайтын 583 жұмыс орнын құру көзделген 4 жобаны іске қосу жоспарланған, оның ішінде қазіргі таңда 1 жоба іске қосылған.

1) Қызылорда қаласында «Hua You International в Қызылорда» ЖШС «Химиялық реагенттер өндірісінің көлемін ұлғайту жобасы». Жоба құны – 500 млн теңге. Жұмыс орны – 24 адам. Қуаттылығы – жылына 2,0 мың тонна. Жоба жұмыс жасап тұрған химиялық реагенттер өндірісін ұлғайтуға бағытталған. Нысан 2014 жылғы қаңтар айында іске қосылды. Ү.ж. 9 айында 1389,1 тонна химиялық реагент өндіріген.

2) «Жан Арай Жем» ЖШС «Құрама жем өндіру зауыты» іске қосылады. Жоба құны – 375,9 млн теңге. Жұмыс орны іске қосылғанда – 60

адам. Қуаттылығы – тәулігіне 80 тонна құрама жем өндіру. Жоба ү.ж. желтоқсан айында іске қосылатын болады. Қазіргі таңда құрал-жабдықтарды құрастыру жұмыстары жүргізілуде. Құрастыру жұмыстары 80%-ға дайын.

3) «Арал тұз» АҚ «Техникалық және ас тұзын өндіру» өндірісін жаңғырту жобасы. Жоба құны – 1,5 млрд теңге. Жаңа құрал-жабдық іске қосылғаннан кейін «Аралтұз» АҚ-ы жылына 200 мың тонна ас, техникалық тұз өндіруді жоспарлауда.

Жұмыс орны – 343. Жалпы алғанда «Арал тұз» АҚ жаңа зауытта жұмыс жасайтын адамдарды қоса есептегенде барлығы – 759 адам жұмыс жасауда. Жоба тұз өндіру бойынша өндірісті ұлғайтуға бағытталған.

Кәсіпорын тұз өндіруге арналған құрал-жабдық өндіруден дүниежүзі бойынша көшбасшы «Construcciones Mecanicas J.SERRA, S.A.» (Испания) компаниясының жаңа құрал-жабдықтары алынған. Кәсіпорынды іске қосу актісіне ү.ж. 29 қыркүйекте қол қойылып, техникалық паспорт алу жұмыстары жүргізілуде.

4) «Бис групп» ЖШС-нің «Мия тамырын өңдеу зауытын ашу және мияны өсіру» жобасы. Жоба құны – 1,8 млрд теңге. Қуаттылығы – 1000 тн мия тамырының экстракты, 100 тн глициризинат моноаммония. Жұмыс орны – 156 адам тұрақты, 564 адам маусымдық. Нысан 2014 жылғы екінші жарты жылдықта іске қосылатын болады. Жоспар бойынша – 2015 жыл.

Жоба бойынша әкімшілік ғимарат, асхана, вахталық поселке, зауыт ғимараты, лаборатория құрылысы аяқталған. Қазір ҚХР 35 контейнер құрал-жабдықтар келіп, қытайлық мамандар құрастыру жұмыстарын жүргізуде. Сонымен қатар, индустриаландыру картасынан тыс жобаларды жүзеге асыру бойынша жұмыстар жүргізілуде.

Осыған байланысты индустриаландыру картасынан тыс ү.ж. қаңтар айында Қызылорда қаласында «Смарт Раббер» ЖШС-нің ескі автөкөлік дөңгелектерін қайта өңдеу арқылы резеңке ұнтақтары мен жерасты суару түтіктерін шығаратын өндіріс орыны ашылды.

Жоба құны – 500 млн теңге. Қуаттылығы – жылына 270 тонна резеңке ұнтақ шығару, жылына 440 тонна белсендірілген резеңке ұнтақ, 3,9 млн метр жерасты суару түтігін шығару. Жұмыс орны – 40 адам.

Сонымен қатар 2014 жылдың шілде айында Шиелі ауданында «Шиелі тас оңтүстік» ЖШС әктас шығару зауыты жобасын іске қосу жоспарлануда. Жоба құны – 777 млн теңге. Жұмыс орны – 75 адам. Қуаттылығы – жылына 60,0 мың тонна әк шығару.

Жалпы, өндірістің индустриалды-инновациялық өсуін қамтамасыз етпей әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықты қалыптастыру қиын. Қазіргі индустриалды-инновациялық саясат шикізаттық емес салада инновациялық үдерістерді жандандыруға, жаңа технологиялық құрылымдарды енгізуге, өңдеуші өнеркәсіптегі жаңа қайта бөлістерді игеруге, ұлттық ғылыми-технологиялық әлеуетті жандандыруға, ғылым мен өндіріс арасындағы алшақтықты жоюға, индустриялық қызметті ынталандыруға, озық шетел технологиясының нақты трансферті мен халықаралық стандарттарды енгізуді қамтамасыз етуге бағытталуы керек. Қызылорда облысының 2014 жылдың қаңтар айындағы әлеуметтік-экономикалық дамуы туралы:

Өнеркәсіп. 2014 жылдың қаңтарында облыстың өнеркәсіп кәсіпорындарымен 105,4 млрд теңгенің өнімі өндірілді немесе 2013 жылдың сәйкес мерзіміне 98,9% (климат жағдайына байланысты мұнай өндірудің азаюы есебінен).

Сонымен бірге, өңдеу өнеркәсібінде айтар-

лықтай өсу байқалады. Мұнай өнімдерін өңдеу, химиялық өнеркәсіп, тамақ өнімдері (сүт, нан өнімдері) және балық өңдеу көлемінің артуы есебінен өңдеу өнеркәсібінде өсім 11,9%-ды құрады (4,3 млрд теңгенің өнімі өндірілді).

Электр энергиясымен жабдықтау, газ, бу беру және ауа баптауда 2014 жылдың қаңтарында 2013 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 13,2%-ға өсті.

Индустриаландыру Картасы шеңберінде 2014 жылы келесі жобаларды іске асыру жоспарлануда:

1) «Құрама жем өндіру зауыты». Жобаның құны – 375,9 млн теңге, қуаттылығы – тәулігіне 80 тонна, жұмыс орны – 60 адам. Қазіргі таңда құрал-жабдықтардың жетіспейтін қосалқы бөлшектері толық жеткізіліп, құрал-жабдықтар толығымен жасақталды. Нысан 2014 жылдың екінші жартыжылдығында іске қосылатын болады.

2) «Техникалық және ас тұзын өндіру өндірісін жаңғырту». Жобаның құны – 1,5 млрд теңге, жобаның қуаттылығы – жылына 200,0 мың тонна, жұмыс орны – 343 адам. Қазіргі таңда жоба бойынша 130 жаңа жұмыс орындары ашылды. Жобаны іске қосу 2014 жылдың бірінші жартыжылдығында жоспарлануда.

3) «Химиялық реагенттер өндірудің көлемін ұлғайту бойынша өндірісті жаңғырту». Жобаның құны – 500 млн теңге, қуаттылығы – жылына 2000 тонна, жұмыс орны – 24 адам. Жобаны 2014 жылдың бірінші жартыжылдығында іске қосу көзделуде.

Инвестициялар. Негізгі капиталға салынған инвестициялар көлемі қайта бағалауды есептегенде 2,4 есеге артып, 13,7 млрд теңгені құрады, оның ішінде кәсіпорындардың, ұйымдардың және халықтың қаражаты – 2,6 есеге, республиканың бюджет қаражаты – 5,8 %-ға артты.

Сыртқы сауда айналымы 2013 жылдың қаңтар-желтоқсанында 5389,0 млн АҚШ долларын құрап, 2012 жылмен салыстырғанда 101,3%-ды құрады, оның ішінде экспорт – 5120,0 млн АҚШ долларын (2012 жылдың осы кезеңіне 102,4%), импорт – 269 млн АҚШ долларын (2012 жылдың осы кезеңіне 84,3%) құрады.

2014 жылдың қаңтар айында 16,8 мың шаршы метр тұрғын үй пайдалануға берілді немесе 2013 жылдың тиісті кезеңіне 112,6%.

Ауылшаруашылығы. Ауылшаруашылығы өнімдерінің жалпы көлемі (ағымдағы бағамен) алдын ала берген мәлімет бойынша 1,3 млрд теңгені құрады немесе 2013 жылдың сәйкес мерзіміне 100,7%.

Есепті кезеңде 2,6 мың тонна ет (тірілей салмақта), 4,9 мың тонна сүт (сиыр сүті), 0,2 млн

дана (тауық) жұмыртқа өндірілді, яғни 2013 жылдың осы кезеңіне тиісінше 100,4%; 102,5%; 100,0%.

Көлік. 2014 жылдың қаңтарында 2013 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда жүк тасымалдау көлемі 0,8%-ға өсіп, 6,6 млн тонна жүкті

құрады. Осы кезеңде жүк айналымы 1,2%-ға артып, 1,1 млн ткм. құрады.

Автокөлік кәсіпорындарымен 21,7 млн жолаушы тасымалданды немесе 2013 жылдың тиісті кезеңіне 112,0%. Жолаушылар айналымы осы кезеңде 12,4%-ға өсіп, 400,3 млн жкм. құрады.

1-кесте

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
<ol style="list-style-type: none"> 1. Саяси тұрақтылық 2. Табиғи ресурстардың бар болуы 3. Орта және жоғары білім берудің қамту кеңдігі 4. Ел басшылығының ҰИЖ тиімділігін арттыру бойынша араларды саяси қолдауы 5. Мемлекеттік органдарда қатаң субординация мен тәртіпке негізделген биліктің мықты тігі 6. Инновациялық және қаржылық инфрақұрылымның бар болуы 7. Инновациялық жобаларды венчурлік және жобалық қаржыландыру тәжірибесінің болуы 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ғылым, технология және инновация саласында мемлекеттік саясатты іске асырудың жеткіліксіз дәйексіздігі 2. ҰИЖ-нің ұлттық, өңірлік салалық деңгейлерін үйлестіретін жүйесінің болмауы (өңірлік деңгейдегі жұмыста нақты қалыптасқан тәсілдердің болмауы) 3. Кәсіпорындардың төменгі бастапқы технологиялық және басқару деңгейі 4. Жоғары білікті кадрлардың тапшылығы 5. Инновацияны енгізу арқылы еңбек өнімділігін арттыру мүмкіндіктері туралы әлсіз хабардар болу (әлсіз инновациялық мәдениет) 6. Шағын ішкі тұтынушы нарық 7. Ғылым мен өндірістің арасындағы қалыптасқан алшақтық 8. Өнертабыстар мен өнеркәсіптік үлгілерге арналған сақтау құжаттарын алудың ұзақ мерзімдері 9. Өнертабыстарға арналған қазақстандық өтінімдердің 1% азы Әлемнің басқа елдерінде патенттеледі 10. Бизнес пен ғылыми қоғамдастық өкілдерімен өзара іс-әрекетті тиімді тетігінің болмауы 11. Технологиялар трансферті саласындағы білікті персоналдың жетіспеушілігі
Мүмкіндіктер	Қауіп-қатерлер
<ol style="list-style-type: none"> 1. Өнеркәсіп пен ғылым арасындағы өзара іс-әрекетті жақсарту есебінен ҰИЖ тиімділігінің өсуі 2. Технологиялар трансферті есебінен еңбек өнімділігінің анағұрлым артуы 3. Анық бәсекеге басымдылықтар және ғылыми дайындалмалар болуы есебінен перспективті жоғары технологиялық салалардың қатарындағы көшбасшылық 4. Ықпалдастыру үдерістері есебінен жоғары технологиялық тұтыну нарығының өсуі (Кеден Одағы, ДСҰ және т.б.). 5. Зияткерлік ресурстарды қайтару үшін жағдайлар жасау 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дамушы елдер арасындағы инновациялық даму саласында бәсекелестіктің нығаюы 2. Дамушы елдердің ғылыми-технологиялық және өндірістік деңгейде үлкен ауытқуы 3. Шикізатқа арналған бағаның жоғары өсуінен экономиканың шикізаттық бағытталуын бекіту 4. Экономиканың жоғары шоғырлануы 5. Мемлекеттік саясатта басымдылықтарды ауыстыру 6. Жеткіліксіз қаржыландыру 7. Зияткерлік ресурстардың кетуі 8. Білім сапасының төмендеуі 9. Инженерлік-техникалық мамандықтардың салыстырмалы төмен танымалдығы 10. Шетелдік жоғары технологиялық компаниялар тарапынан ұлғаймалы бәсекелестік

Әлеуметтік сала. Нақты секторда жаңа өндірістер ашу, шағын бизнесті дамыту және әлеуметтік нысандарды пайдалануға беру есебінен 583 жаңа жұмыс орны құрылды.

Оның 115-і ауылшаруашылығы саласында, 3-і өнеркәсіп, 22-і сауда, 115-і білім саласында, 44-і денсаулық саласында, 3-і көлік саласында, 1-і құрылыс саласында, 260-ы басқа салалар-

да, уақытша және маусымдық жұмыстарда – 20. Жалпы жұмыссыздық деңгейі IV тоқсанда 5,2%-ды құрады.

Жұмыспен қамту органдарына хабарласқан 3137 жұмыссыздың, 1357-і жұмысқа орналастырылды. Онан бөлек, 217 адам қоғамдық жұмыстарға жіберілді, 23 – әлеуметтік жұмыс орны құрылды.

2014 жылдың 1 ақпанына жергілікті бюджеттен 423 отбасына 6,0 млн теңге тұрғын үй көмегі төленді.

2013 жылдың желтоқсанында бір қызметкердің орташа айлық атаулы жалақысы 110400 теңгені құрады, яғни 2012 жылдың тиісті кезеңіне 105,5%.

Тұтыну бағалары 2014 жылдың қаңтарында 2013 жылдың желтоқсанына қарағанда 100,6%-ды құрады, оның ішінде азық-түлік тауарларына

баға индексі 100,4%, азық-түлік емес тауарларға – 100,5%, ақылы қызметке – 101,0% деңгейінде қалыптасты.

Қаржылық жағдай. Мемлекеттік бюджетке 1842,4 млн теңге салықтар және басқа да міндетті төлемдерден түсімі түсті немесе болжамға 40,1%. Оның ішінде жергілікті бюджетке 2032,0 млн теңге түсті (болжамға 134,8%). 2013 жылдың аяғында жаңылыс республикалық бюджетке түскен 189,5 млн теңге қайтарылып, Ұлттық қорға жіберілген.

Осындай жобалардың табысты жүзеге асуы елдің индустриалды-инновациялық дамуын қамтамасыз етіп, экономикалық дамудың тұрақты жүйесін қалыптастыратыны белгілі.

Қорыты келе жүргізілген SWOT талдау нәтижесінде Ұлттық инновациялық жүйені (ҰИЖ) дамытудың мынадай факторлары анықталды:

Әдебиеттер

- 1 Technology for America's Economic Growth: A New Direction to Build Economic Strength. — Office of the Press Secretary, the White House, Febr. 22, 1993.
- 2 Черноуцан Е.М., Опыт Франции в области инновационной модернизации национальной экономики.
- 3 Қазақстан Республикасында инновацияларды дамыту және технологиялық жаңғыртуға жәрдемдесу жөніндегі 2010 – 2014 жылдарға арналған бағдарламаны бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 30 қарашадағы № 1308 Қаулысы.
- 4 Нарibaев К., Джумабаев С.К., Нусупова А. Инновационный менеджмент. – Алматы, 2004.
- 5 Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика. Пер. с англ. – М., Дело ЛТД. – М: 1992 г., с.56.
- 6 <http://e-kyzylorda.gov.kz>

References

- 1 Technology for America's Economic Growth: A New Direction to Build Economic Strength. — Office of the Press Secretary, the White House, Febr. 22, 1993.
- 2 Chernoucan E.M., Opyt Francii v oblasti innovacionnoj modernizacii nacional'noj jekonomiki.
- 3 Қазақстан Республикасында innovacijalardy damytu zhәne tehnologijalyқ zhaңғыrtuға zhәrdemdesu zhәnindegі 2010 – 2014 zhyldarға арналған барdarlamany bekitu туралы Қазақстан Республикасы Ykimetiniң 2010 zhylyғы 30 қарashadaғы № 1308 Қаулысы.
- 4 Naribaev K., Dzhumabaev S.K., Nusupova A. Innovacionnyj menedzhment. – Almaty, 2004.
- 5 Fisher S., Dornbush R., Shmalenzi R. Jekonomika. Per. c angl. – M., Delo LTD. – M: 1992 g., s.56.
- 6 <http://e-kyzylorda.gov.kz>

